

رصد شاخص‌های بخش صنعت منتهی به شش ماهه اول ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۲۰۲۸۶
کد موضوعی: ۳۱۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۹/۲۴

عنوان گزارش:
رصد شاخص‌های بخش صنعت منتهی به شش ماهه اول ۱۴۰۳

نوع گزارش: طرح/ لایحه ، نظارتی ، راهبردی

نام دفتر:
مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه صنعت)

مدیر مطالعه:
سعید شجاعی

تهیه و تدوین کنندگان:
سحر بشیری، حسن حیدری

ناظر علمی:
حبیب‌اله ظفریان

اظهار نظر کننده:
عالیه ناظمی

گرافیک و صفحه آرایی:
نفیسه حاجی صفری

ویراستار ادبی:
سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:
۱. شاخص تولید
۲. شاخص فروش
۳. مجوز بهره‌برداری
۴. بخش صنعت

تاریخ شروع مطالعه:
۱۴۰۲/۹/۱

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. تحلیل متغیرهای کلان بخش صنعت.....	۱۰
۳. بررسی وضعیت تولید و فروش در زیربخش‌های مهم بخش صنعت.....	۱۲
۴. قیمت‌ها و تورم در بخش صنعت.....	۱۵
۵. مجوزهای بهره‌برداری رشته‌فعالیت‌های صنعتی.....	۱۶
۶. وضعیت کسب و کار در بخش صنعت.....	۲۲
۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۲۵
منابع و مآخذ.....	۲۶

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. نمودار رشد ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۰.....	۱۰
شکل ۲. نمودار شاخص تولید صنعتی (محور عمودی سمت چپ) و روند رشد آن (محور عمودی سمت راست) ...	۱۰
شکل ۳. نمودار روند ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (محور عمودی راست)، رشد ارزش افزوده صنعتی و سهم بخش صنعت از GDP (محور عمودی سمت چپ).....	۱۲
شکل ۴. نمودار مقایسه روند تورم قیمت تولیدکننده بخش صنعت با تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده.....	۱۵
شکل ۵. نمودار نرخ تورم شاخص قیمت محصولات صنعتی در صنایع مختلف.....	۱۶
شکل ۶. نمودار تعداد مجوزهای بهره‌برداری.....	۱۷
شکل ۷. نمودار نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز کل صنعت - به قیمت جاری و ثابت ۱۳۹۰.....	۲۱
شکل ۸. نمودار روند شاخص شامخ کل اقتصاد طی فروردین‌ماه ۱۳۹۹ تا شهریورماه ۱۴۰۳.....	۲۳

فهرست جداول

جدول ۱. خلاصه شاخص‌های بخش صنعت و صنایع منتخب.....	۷
جدول ۲. مقایسه رشد اقتصادی بخش صنعت با سایر بخش‌های اقتصاد ایران طی سال‌های گذشته.....	۱۱
جدول ۳. رشد تولید در بخش صنعت (شرکت‌های بورسی) و زیربخش‌های عمده آن منتهی به تابستان ۱۴۰۳... ۱۳.....	۱۳
جدول ۴. رشد فروش در بخش صنعت (شرکت‌های بورسی) و زیربخش‌های عمده آن منتهی به تابستان ۱۴۰۳.. ۱۴.....	۱۴
جدول ۵. نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز.....	۱۷
جدول ۶. نسبت سرمایه مجوز به تعداد مجوز - به قیمت ثابت ۱۳۹۰.....	۱۹
جدول ۷. نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - به قیمت ثابت.....	۲۱
جدول ۸. شامخ صنعت - شاخص مدیران خرید اسفندماه ۱۴۰۰ تا شهریورماه ۱۴۰۳.....	۲۳
جدول ۹. شاخص مدیران خرید (شامخ) زیربخش‌های صنعت اسفندماه ۱۴۰۰ تا شهریورماه ۱۴۰۳.....	۲۴

رصد شاخص‌های بخش صنعت منتهی به شش ماهه اول ۱۴۰۳

چکیده

با توجه به اهمیت بخش صنعت بر رشد اقتصادی کشور و با در نظر گرفتن سال‌های ابتدایی اجرایی شدن برنامه هفتم پیشرفت و لزوم داشتن تصویری روشن از بخش صنعت، این گزارش به رصد و پایش شاخص‌های مهم این بخش منتهی به شش ماهه اول ۱۴۰۳ پرداخته است. این گزارش، به صورت ادواری و فصلی تهیه و مقرر شده است در آن از آخرین آمارهای به‌روزرسانی شده در بخش صنعت استفاده شود. در این گزارش، متمایز از گزارش‌های پیشین مرکز پژوهش‌های مجلس، علاوه بر ارائه اطلاعات از وضعیت رشد تولید و فروش در بخش صنعت (شرکت‌های بورسی) و زیربخش‌های عمده آن، به بررسی وضعیت کلان صنعت، مجوزهای بهره‌برداری رشته‌فعالیت‌های صنعتی و وضعیت کسب‌وکار در بخش صنعت به تفکیک صنایع مختلف پرداخته شده است. یافته‌های گزارش، نشان‌دهنده کاهش رشد بخش صنعت از سال ۱۴۰۲ و بیان‌کننده زنگ خطر از ورود به رکود در این بخش در سال ۱۴۰۳ است. همچنین در بهار و تابستان ۱۴۰۳ رشد منفی در تولید و فروش شرکت‌های صنعتی بورسی نمایان شده است. نتایج بیانگر آن است که الگوی رکود بخش صنعت، بیشتر مطابق با رکود تقاضاست. به نظر می‌رسد با ادامه وضعیت جاری در ماه‌های آینده رکود تقاضا در این بخش فراگیرتر خواهد شد. از طرف دیگر از سال ۱۳۹۹ به‌طور مشهودی سرمایه‌گذاری کمتری برای ایجاد اشتغال در فعالیت‌های صنعتی صورت گرفته است. این موضوع اگرچه نشانگر این است که فعالیت‌های صنعتی از فعالیت‌های سرمایه‌بر به سمت فعالیت‌های کاربر گرایش پیدا کرده‌اند، اما به معنای این است که به‌طور متوسط هر کارگر صنعتی با میزان سرمایه کمتری در بخش صنعت فعالیت خواهد کرد که این موضوع نشانگر کاهش رشد بهره‌وری نیروی کار نیز خواهد بود.

خلاصه مدیریتی

بیان / شرح مسئله

بخش صنعت، یکی از ارکان مهم اقتصاد ایران و همچنین یکی از بخش‌های تأثیرگذار در رشد اقتصادی است. سیاستگذاری مناسب برای بخش صنعت نیازمند شناخت کافی از ساختار و روند متغیرهای مهم این بخش است. از این رو رصد و پایش شاخص‌های مهم این بخش کمک شایانی به سیاستگذاری علمی در این بخش خواهد کرد. با توجه به اهمیت رصد و پایش شاخص‌های اصلی بخش صنعت و داشتن تصویری روشن از وضعیت این بخش و زیربخش‌های آن، دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، گزارش‌هایی را به صورت ادواری با هدف ارائه تصویری به‌روزرسانی شده از وضعیت شاخص‌های عمده بخش صنعت و همچنین رصد تحولات زیربخش‌های عمده آن تهیه می‌کند. این گزارش‌ها به صورت فصلی تهیه می‌شوند و در آنها سعی شده است از آخرین آمارهای به‌روزرسانی شده در بخش صنعت استفاده شود. لازم به توضیح است که در این گزارش، علاوه بر ارائه اطلاعات از وضعیت رشد تولید و فروش در بخش صنعت (شرکت‌های بورسی) و زیربخش‌های عمده آن، به بررسی وضعیت کلان صنعت، مجوزهای بهره‌برداری رشته‌فعالیت‌های صنعتی و وضعیت کسب و کار در بخش صنعت به تفکیک صنایع مختلف پرداخته شده است.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

در جدول ۱ وضعیت شاخص‌های بخش صنعت و تعدادی از صنایع منتخب منتهی به شهریورماه سال ۱۴۰۳ به صورت خلاصه ارائه شده است.

جدول ۱. خلاصه شاخص‌های بخش صنعت و صنایع منتخب

عنوان	شاخص‌ها	۱۴۰۱	۱۴۰۲	خرداد ۱۴۰۳	شهریور ۱۴۰۳
بخش صنعت	رشد تولید در صنعت (شرکت‌های بورسی) - درصد	۲,۳	۰,۵	-۱,۳	-۳,۳
	رشد فروش در صنعت (شرکت‌های بورسی) - درصد	۳,۷	-۲,۱	-۱,۶	۰,۸
	شامخ مدیران خرید در بخش صنعت	۵۹,۵	۵۶,۲	۴۹,۸	۴۹,۲
	تعداد مجوزهای بهره‌برداری	۶۲۲۳	۸۴۳۷	-	-
	نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز	۲۲۴	۳۹۷	-	-
	نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - میلیون ریال	۷۳۱۳	۶۴۲۶	-	-
	نرخ تورم - درصد	۳۱,۷	۲۹,۹	۲۸,۹	۲۴,۷
ساخت مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی	رشد تولید (شرکت‌های بورسی) - درصد	-۴,۰	-۱,۹	۰,۶	-۴,۱
	رشد فروش (شرکت‌های بورسی) - درصد	۲,۳	-۴,۰	۰,۳	۱۴,۱
	شامخ مدیران خرید	۵۲,۶	۶۱,۰	۵۰,۲	۴۶,۴
	تعداد مجوزهای بهره‌برداری	۹۵۵	۱۲۲۳	-	-
	نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز	۴۴۴	۵۳۳	-	-
	نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - میلیون ریال	۶۸۹۸	۵۱۹۶	-	-
	نرخ تورم - درصد	۲۶,۴	۱۸,۷	۲۵,۶	۲۸,۸

عنوان	شاخص‌ها	۱۴۰۱	۱۴۰۲	خرداد ۱۴۰۳	شهریور ۱۴۰۳
نساجی	رشد تولید (شرکت‌های بورسی) - درصد	۳۱,۴	-۱۸,۱	-۱,۸	۱۱,۰
	رشد فروش (شرکت‌های بورسی) - درصد	۴۵,۲	-۲۰,۵	۱۷,۵	۳۱,۵
	شامخ مدیران خرید	۵۳,۹	۵۰	۴۹,۲	۵۸,۳
	تعداد مجوزهای بهره‌برداری	۲۳۵	۳۳۰	-	-
	نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز	۴۸۷	۲۵۱	-	-
	نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - میلیون ریال	۴۶۷۲	۱۱۵۷۱	-	-
	نرخ تورم - درصد	۳۳,۰	۳۰,۰	۲۴,۷	۱۹,۹
وسایل نقلیه و قطعات وابسته	رشد تولید (شرکت‌های بورسی) - درصد	۴۳,۲	۱,۴	-۵,۷	-۷,۴
	رشد فروش (شرکت‌های بورسی) - درصد	۵۴,۱	-۶,۷	-۱۸,۴	-۱۵,۶
	شامخ مدیران خرید	۵۶,۲	۵۲,۲	۵۳,۰	۴۴,۲
	تعداد مجوزهای بهره‌برداری	۱۴۵	۱۹۲	-	-
	نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز	۵۱۰	۸۷۶	-	-
	نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - میلیون ریال	۲۸۰۱	۴۲۸۹	-	-
	نرخ تورم - درصد	۲۸,۶	۴۲,۲	۳۵,۵	۳۰,۳
مواد غذایی	رشد تولید (شرکت‌های بورسی) - درصد	-۳,۲	-۰,۵	-۰,۷	۷,۵
	رشد فروش (شرکت‌های بورسی) - درصد	-۰,۸	۳,۱	-۱,۳	۷,۹
	شامخ مدیران خرید	۵۸,۵	۵۹	۵۳,۱	۵۷,۷
	تعداد مجوزهای بهره‌برداری	۶۶۱	۸۳۱	-	-
	نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز	۳۷۸	۸۹۵	-	-
	نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - میلیون ریال	۴۰۲۶	۲۵۲۹	-	-
	نرخ تورم - درصد	۷۴,۷	۳۵,۰	۳۱,۱	۲۸,۴

مأخذ: رشد تولید و فروش (شرکت‌های بورسی) از محاسبات براساس اطلاعات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. شامخ مدیران خرید از مرکز پژوهش‌های اتاق ایران. تعداد مجوزها و نسبت‌های آن محاسبه شده براساس اطلاعات وزارت صنعت، معدن و تجارت. نرخ تورم از مرکز آمار ایران.

تولید و فروش در صنعت (شرکت‌های بورسی)

رکود در بخش صنعت در بهار ۱۴۰۳ به صورت رشد منفی تولید و فروش شرکت‌های صنعتی بورسی نمایان شده است. با توجه به اینکه کاهش فروش از کاهش تولید شدیدتر است، لذا به نظر می‌رسد که الگوی رکود بخش صنعت بیشتر مطابق با رکود تقاضاست. به نظر می‌رسد با ادامه وضعیت جاری در ماه‌های آینده رکود تقاضا در این بخش فراگیرتر خواهد شد.

رکود در بخش صنعت در شش ماهه ۱۴۰۳ در کاهش تولید و فروش «صنایع چوب و کاغذ»، «محصولات فلزی به جز ماشین‌آلات و تجهیزات، ماشین‌آلات و تجهیزات»، «خودرو و قطعات»، «دارو»، «کاشی و سرامیک»، «فلزات پایه»، «سیمان» و «منسوجات» نمایان شده است و به نظر می‌رسد با ادامه وضعیت جاری در ماه‌های آینده رکود تقاضا در این بخش فراگیرتر خواهد شد.

قیمت‌ها و تورم در بخش صنعت

روند کلی شاخص قیمت محصولات صنعتی از تابستان ۱۴۰۰ به بعد روندی نزولی را نشان می‌دهد. به‌طور مشخص نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده بخش صنعت از پاییز ۱۴۰۱ همواره کمتر از نرخ تورم مصرف‌کننده بوده، این وضعیت تا زمستان سال ۱۴۰۲ و در تابستان ۱۴۰۳ نیز همچنان ادامه داشته است، که می‌توان آن را به روند رو به رکود بخش صنعت ناشی از کاهش تقاضا، سیاست کنترل نقدینگی بانک مرکزی و سیاست‌های قیمت‌گذاری محصولات مهم صنعتی نسبت داد.

مجوزهای بهره‌برداری رشته‌فعالیت‌های صنعتی

بررسی پروانه‌های بهره‌برداری واحدهای صنعتی به‌عنوان شاخصی از پویایی‌های بخش صنعت نشان می‌دهد که تعداد پروانه‌های بهره‌برداری به‌رغم کاهش در سال ۱۴۰۱، در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است. باید توجه کرد که پروانه‌های بهره‌برداری نتیجه سرمایه‌گذاری‌های سال‌های قبل در بخش صنعت است و لذا تأثیر این افزایش در میزان سرمایه‌گذاری در سال‌های بعد بیشتر مشخص خواهد شد. از سال ۱۳۹۹ به‌طور مشهودی سرمایه‌گذاری کمتری برای ایجاد اشتغال در فعالیت‌های صنعتی صورت گرفته است. این موضوع اگرچه نشانگر این است که فعالیت‌های صنعتی از فعالیت‌های سرمایه‌بر به سمت فعالیت‌های کاربر گرایش پیدا کرده‌اند، اما به‌معنای این است که به‌طور متوسط هر کارگر صنعتی با میزان سرمایه کمتری در بخش صنعت فعالیت خواهد کرد که این موضوع نشانگر کاهش رشد بهره‌وری نیروی کار نیز خواهد بود.

وضعیت کسب و کار در بخش صنعت

شاخص شامخ که نوعی میزان خوش‌بینی فعالان اقتصادی نسبت به چشم‌انداز آتی فعالیت‌ها را نشان می‌دهد در بخش‌های مختلف صنعتی در تابستان ۱۴۰۳ نسبت به متوسط سال قبل از آن وضعیت نامناسبی را نشان می‌دهد. بررسی وضعیت این شاخص نشان می‌دهد همچنان موضوعاتی مانند تحریم‌های اقتصادی، نوسانات نرخ ارز، مشکلات ناشی از دسترسی به اعتبارات، مشکلات ناشی از دسترسی بخش صنعت به انرژی و مشکلات ناشی از تقاضا در بخش صنعت وجود دارند و این وضعیت در تابستان ۱۴۰۳ تشدید شده است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

در مجموع شاخص‌های مختلف این گزارش نشان می‌دهد که بخش صنعت از زمستان ۱۴۰۲ به سمت رکود حرکت کرده و این وضعیت در بهار و تابستان ۱۴۰۳ تشدید شده است. این موضوع، ضرورت بازبینی سیاست‌های اقتصادی و صنعتی و تلاش برای بهبود آن با هدف جلوگیری از رکود را در این بخش نشان می‌دهد.

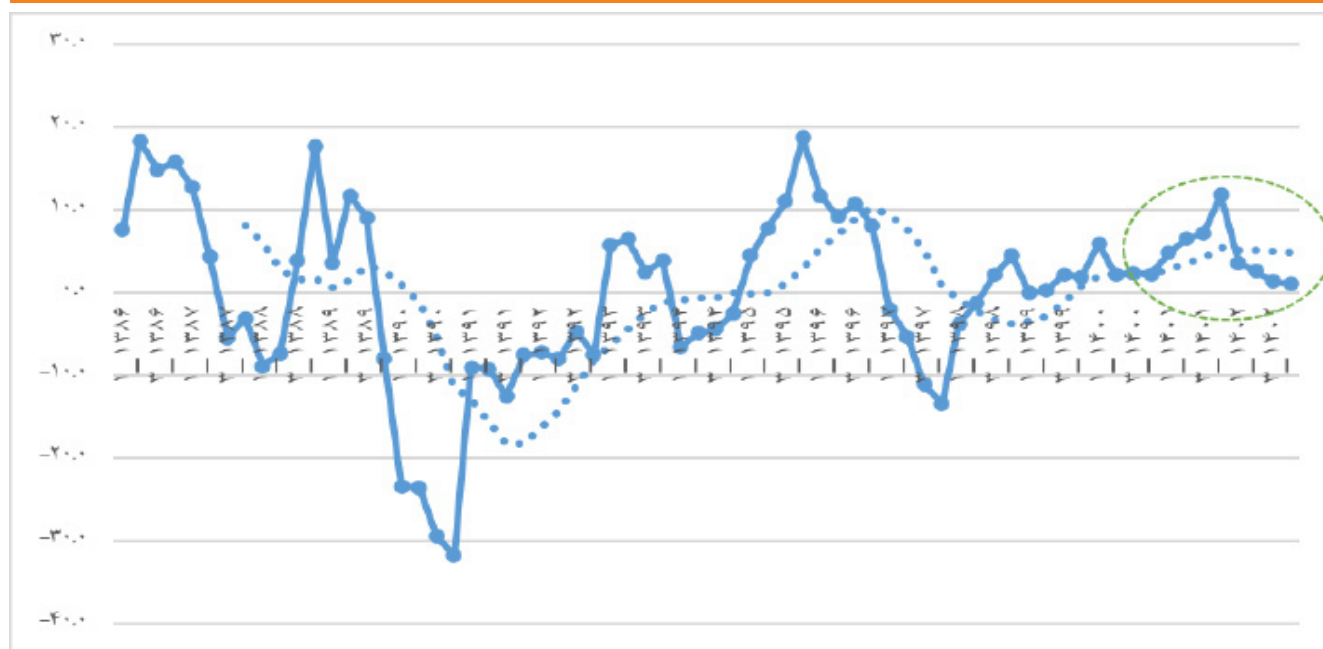
۱. مقدمه

بخش صنعت، یکی از ارکان مهم اقتصاد ایران و همچنین یکی از بخش‌های تأثیرگذار در رشد اقتصادی است. در سال ۱۴۰۲ بخش صنعت ایران سهمی بالغ بر ۲۲ درصد از تولید ناخالص داخلی را به‌خود اختصاص داده است. [۱] سیاست‌گذاری مناسب برای بخش صنعت، نیازمند شناخت کافی از ساختار و روند متغیرهای مهم این بخش است. از این رو رصد و پایش شاخص‌های مهم این بخش کمک شایانی به سیاست‌گذاری علمی در این بخش خواهد کرد. با توجه به اهمیت رصد و پایش شاخص‌های اصلی بخش صنعت، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی گزارش‌هایی را به‌صورت ادواری با هدف ارائه تصویری به‌روزرسانی شده از وضعیت شاخص‌های عمده بخش صنعت و همچنین رصد تحولات زیربخش‌های عمده آن تهیه می‌کند. این گزارش‌ها به‌صورت فصلی تهیه می‌شوند و در آنها سعی شده است از آخرین آمارهای به‌روزرسانی شده در بخش صنعت استفاده شود. گزارش حاضر، اولین شماره از این گزارش‌هاست که به‌همین هدف تهیه شده است. البته باید توجه کرد که اختلاف در زمان انتشار آمارهای رسمی کشور از سوی مرکز آمار ایران، بانک مرکزی و وزارت صنعت، معدن و تجارت سبب می‌شود بین آخرین داده‌های مربوط به برخی از فصول گزارش تفاوت وجود داشته باشد که تلاش خواهد شد تا در شماره‌های بعدی این تفاوت‌ها به کمترین میزان برسد. همچنین تلاش خواهد شد تا در گزارش‌های بعدی، گزارش حاوی نکات کامل‌تر و بخش‌های بیشتری نیز باشد.

۲. تحلیل متغیرهای کلان بخش صنعت

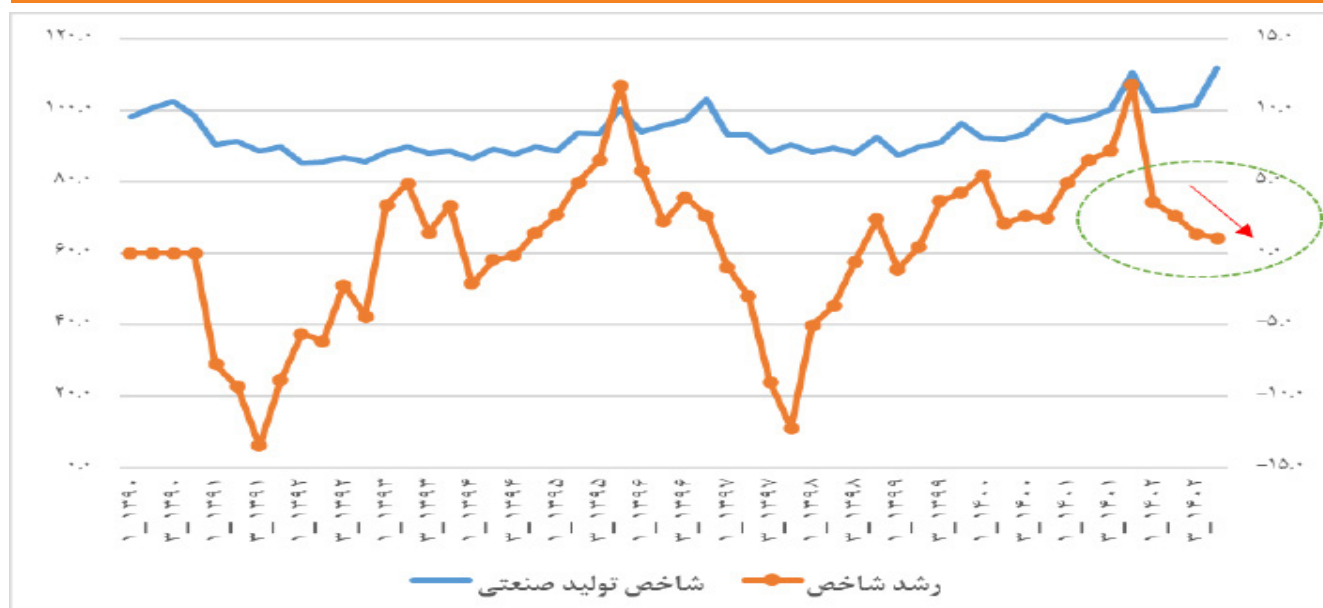
مهم‌ترین شاخصه کلان بخش صنعت، رشد ارزش افزوده این بخش است (شکل ۱). چنانچه آمارهای رسمی کشور نشان می‌دهند، به‌رغم روند روبه‌رشد ارزش افزوده بخش صنعت از سال ۱۴۰۰ به بعد، از سال ۱۴۰۲ شاهد کاهش مستمر رشد صنعتی هستیم که این موضوع بیانگر خطر ورود بخش صنعت به یک دوران رکود است. ملاحظه می‌شود که رشد ارزش افزوده بخش صنعت در تمام سال ۱۴۰۲ از میانگین ۲ ساله آن کمتر بوده و در حال حرکت به سمت رشد صفر درصدی است.

شکل ۱. نمودار رشد ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۰ (درصد) [۲]

توضیح: (در این نمودار، در کنار رشد ارزش افزوده بخش صنعت، میانگین متحرک ۲ ساله (۸ فصل) هم به‌عنوان معیاری برای نشان دادن روند این متغیر به‌منظور مقایسه روند میان مدت این بخش ترسیم شده است).

شکل ۲. نمودار شاخص تولید صنعتی (محور عمودی سمت چپ) و روند رشد آن (محور عمودی سمت راست) - درصد [۲]

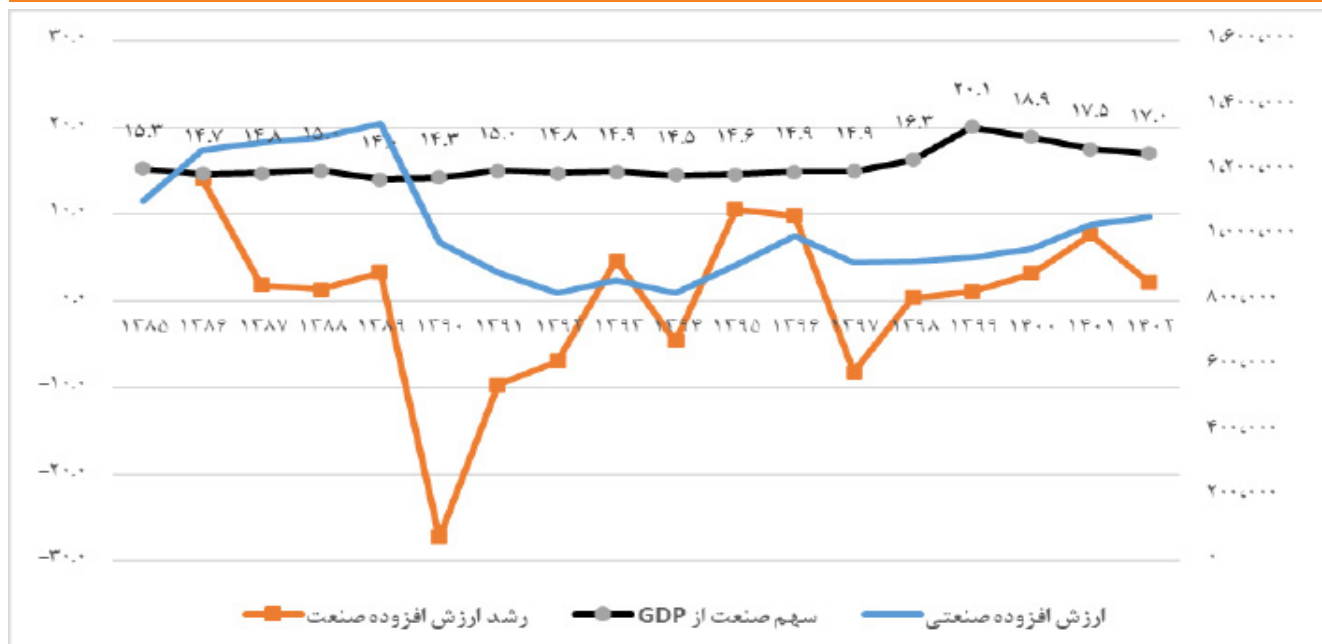
بررسی شاخص تولید صنعتی نیز مؤید وضعیت کاهشی شاخص تولید صنعتی در سال ۱۴۰۲ است (شکل ۲). نکته مهم این است که در هر فصل سال ۱۴۰۲ رشد شاخص تولید صنعتی از فصل قبل خود کمتر بوده و در واقع روند رشد نیز نزولی است. روند رکودی بخش صنعت در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی و همچنین کل اقتصاد ایران قابل ملاحظه بوده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود (جدول ۲)، رشد ارزش افزوده بخش صنعت در سال ۱۴۰۲ و به‌رغم عملکرد مناسب در سال ۱۴۰۱، از رشد اقتصاد ایران و حتی از رشد اقتصادی بدون نفت نیز کمتر بوده است که این نشان می‌دهد بخش صنعت در سال ۱۴۰۲ در آستانه وضعیتی رکودی قرار دارد و اگر سیاست‌های مناسبی برای آن اتخاذ نشود، این وضعیت می‌تواند تشدید شود.

جدول ۲. مقایسه رشد اقتصادی بخش صنعت با سایر بخش‌های اقتصاد ایران طی سال‌های گذشته (۲) (درصد)

سال	گروه کشاورزی	گروه صنعت	معدن	استخراج نفت و گاز طبیعی	سایر معادن	صنعت	تامین آب، برق و گاز طبیعی	ساخت‌وساز	گروه خدمات	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	محصول ناخالص داخلی (بدون نفت)
۱۳۸۶	۲.۶	۶.۹	۱.۵	۱.۵	۴.۸	۱۴.۱	۱۱.۲	۸.۸	۷.۳	۷.۹	۱۰.۴
۱۳۹۰	-۹.۹	-۷.۹	۴.۷	۴.۴	۱۵.۵	-۲۷.۲	-۵.۱	۳.۶	۱۱.۶	-۰.۴	-۱.۹
۱۳۹۵	۴.۵	۲۵.۰	۳۳.۵	۳۶.۰	۱.۶	۱۰.۶	۳۲.۴	۱۶.۰	۵.۱	۱۴.۲	۹.۳
۱۳۹۹	۴.۳	۱.۸	۵.۵	۴.۹	۱۰.۴	۱.۱	۳.۷	-۱۵.۴	۴.۷	۳.۳	۳.۱
۱۴۰۰	-۳.۶	۷.۲	۸.۴	۹.۷	-۲.۱	۳.۱	۱۲.۹	۳.۹	۵.۹	۵.۶	۵.۰
۱۴۰۱	-۳.۳	۶.۶	۶.۰	۶.۶	۰.۷	۷.۷	۹.۰	-۲.۳	۴.۷	۵.۱	۴.۸
۱۴۰۲	-۲.۲	۶.۹	۱۸.۶	۲۰.۳	۱.۵	۲.۱	-۶.۱	۳.۴	۵.۷	۵.۷	۳.۴

به نظر می‌رسد که وضعیت نامناسب بخش صنعت، به‌رغم برخی سال‌ها که این بخش رشد قابل قبولی را ثبت کرده، روندی مزمن و حداقل میان‌مدت است. این موضوع را می‌توان در مقایسه روند ارزش افزوده بخش صنعت، رشد ارزش افزوده بخش و سهم آن از تولید ناخالص داخلی ملاحظه کرد (شکل ۳). همان‌طور که ملاحظه می‌شود، براساس آمار حساب‌های ملی کشور به قیمت‌های ثابت (۱۳۹۰)، بالاترین سطح ارزش افزوده بخش صنعت در سال ۱۳۸۹ ثبت شده و بعد از آن به‌رغم برخی بهبودهایی که در رشد این بخش ایجاد شده، اما هنوز سطح ارزش افزوده بخش صنعت به سطح سال‌های دهه ۱۳۸۰ و اوج آن در سال ۱۳۸۹ نرسیده است. البته این وضعیت با روند کاهشی سطح تولید ناخالص داخلی کل کشور در دهه ۱۳۹۰ به دلیل تحریم‌های اقتصادی نیز همراه است و از این نظر بخش صنعت در وضعیتی مشابه با کل اقتصاد ایران قرار دارد. حتی در سال‌های پایانی دهه ۱۳۹۰ نیز شاهد افزایش سهم بخش صنعت از تولید ناخالص داخلی نیز هستیم که در اوج خود در سال ۱۳۹۹ به ۲۰ درصد نیز رسیده است. با این حال، از سال ۱۴۰۰ به‌بعد و به‌رغم افزایش رشد ارزش افزوده بخش صنعت، شاهد از دست دادن سهم این بخش از کل اقتصاد هستیم که نشان می‌دهد این بخش در سال‌های اخیر با موانع مختلفی روبه‌رو است که سبب شده فعالیت‌های صنعتی که اهمیتی راهبردی برای اقتصاد کشور دارند، در رقابت با سایر بخش‌های اقتصادی رشد کمتری داشته باشند. به نظر می‌رسد که این وضعیت در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال‌های قبل از آن بدتر بوده است که می‌تواند اختطاری به سیاست‌گذاران کشور برای رفع مشکلات این بخش و احیای رشد این بخش باشد.

شکل ۳. نمودار روند ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (محور عمودی راست)، رشد ارزش افزوده صنعتی و سهم بخش صنعت از GDP (محور عمودی سمت چپ) - درصد [۲]

در جمع‌بندی این بخش از بررسی شاخص‌های کلان بخش صنعت می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. به‌رغم روند روبه‌رشد ارزش افزوده بخش صنعت از سال ۱۴۰۰ به بعد، از سال ۱۴۰۲ شاهد کاهش مستمر رشد صنعتی هستیم که این موضوع بیانگر خطر ورود بخش صنعت به یک دوران رکود است. این وضعیت در شاخص تولید صنعتی نیز قابل ملاحظه است.
۲. از سال ۱۴۰۰ به بعد و به‌رغم افزایش رشد ارزش افزوده بخش صنعت، شاهد از دست دادن سهم این بخش از کل اقتصاد هستیم که نشان می‌دهد این بخش در سال‌های اخیر با موانع مختلفی روبه‌رو است که سبب شده فعالیت‌های صنعتی که اهمیتی راهبردی برای اقتصاد کشور دارند، در رقابت با سایر بخش‌های اقتصادی رشد کمتری داشته باشند. به‌نظر می‌رسد که این وضعیت در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال‌های قبل از آن بدتر بوده است که می‌تواند خطراتی به سیاستگذاران کشور برای رفع مشکلات این بخش و احیای رشد این بخش باشد.

۳. بررسی وضعیت تولید و فروش در زیربخش‌های مهم بخش صنعت

همان‌طور که در بخش قبل بیان شد، شواهدی از ورود بخش صنعت به رکود از سال ۱۴۰۲ به‌ویژه از پاییز و زمستان سال گذشته براساس آمارهای رسمی حساب‌های ملی دیده می‌شود. با توجه به اینکه آمارهای به‌روز و جدید در سطح زیربخش‌های صنعت هنوز منتشر نشده است، می‌توان از برخی از آمارهای جایگزین برای بررسی وضعیت بخش صنعت در سال‌های اخیر، منتهی به تابستان ۱۴۰۳ استفاده کرد. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در سال‌های اخیر براساس عملکرد شرکت‌های بورسی در سطح رشته‌فعالیت‌های مختلف اقدام به محاسبه برخی از آمارها، از جمله شاخص تولید و فروش در بخش صنعت کرده است که در این بخش براساس این محاسبات، می‌توان وضعیت کلی بخش صنعت و همچنین زیربخش‌های صنعتی را رصد کرد.

براساس محاسبات انجام شده در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بخش صنعت در بهار و تابستان ۱۴۰۳ وارد رکود شده، به‌طوری‌که رشد تولید شرکت‌های صنعتی بورسی نسبت به شهریورماه سال قبل در این بخش بیش از ۳/۸ درصد منفی بوده است (جدول ۳). این وضعیت در سطح برخی از زیربخش‌های مختلف صنعت نیز قابل ملاحظه است. به‌طور مشخص در صنایع «چوب و کاغذ»، «دارو»، «خودرو و قطعات»، «کاشی و سرامیک»، «سیمان»، «شیمیایی (بجز دارو)»، «فلزات پایه» و «ماشین‌آلات و تجهیزات» در تابستان ۱۴۰۳ بارش منفی در تولید روبه‌رو بوده‌اند.

وضعیت فروش شرکت‌های صنعتی بوری نیز روند مشابهی با وضعیت تولید آنها را نشان می‌دهد، به طوری که رشد فروش شرکت‌های بوری در تابستان کاهش یافته که شاهد دیگری بر ورود بخش صنعت به وضعیت رکودی است. با توجه به اینکه کاهش فروش از کاهش تولید صنایع بیشتر بوده است، این نشان می‌دهد که رکود فعلی بخش صنعت بیشتر از ناحیه کاهش فروش و تقاضاست. به بیان دیگر، رکود در بخش صنعت عمدتاً از ناحیه کاهش فروش، در حال گسترش است که احتمالاً در ماه‌های آینده با کاهش تولید طیف وسیع‌تری از صنایع را درگیر خواهد کرد.

در جمع‌بندی این بخش می‌توان گفت:

۱. رکود در بخش صنعت در بهار ۱۴۰۳ به صورت رشد منفی تولید و فروش شرکت‌های صنعتی بوری نمایان شده که در تابستان نیز این وضعیت ادامه داشته است. با توجه به اینکه کاهش فروش از کاهش تولید شدیدتر است، لذا به نظر می‌رسد که الگوی رکود بخش صنعت بیشتر مطابق با رکود تقاضاست.

۲. رکود در بخش صنعت در شش‌ماهه ۱۴۰۳ در کاهش تولید و فروش «صنایع چوب و کاغذ»، «محصولات فلزی به جز ماشین‌آلات و تجهیزات، ماشین‌آلات و تجهیزات»، «خودرو و قطعات»، «دارو»، «کاشی و سرامیک»، «فلزات پایه»، «سیمان» و «منسوجات» نمایان شده است و به نظر می‌رسد با ادامه وضعیت جاری در ماه‌های آینده رکود تقاضا در این بخش فراگیرتر خواهد شد.

جدول ۳. رشد تولید در بخش صنعت (شرکت‌های بوری) و زیربخش‌های عمده آن منتهی به تابستان ۱۴۰۳ [۳]

شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳ (رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل)	
								تابستان	بهار
غذایی و آشامیدنی (به جز قند و شکر)	۶,۷	۲,۴-	۱۷,۲	۴,۹	۵,۴-	۳,۲-	۰,۵-	۴,۷	۰,۹
منسوجات	۲,۹-	۳۸,۷	۱۵,۰-	۲۸,۳-	۵۰,۴	۳۱,۴	۱۸,۱-	۱۳,۹-	۶,۰
چوب و کاغذ	۶,۶-	۱۰,۶-	۹,۶-	۱۸,۰-	۱۲,۶-	۳,۵-	۱۹,۰-	۲۶,۳-	۲۰,۷-
کک و پالایش	۲,۰-	۲,۵-	۲,۰	۱,۸-	۸,۱	۱,۱-	۲,۶	۶,۰	۰,۳
شیمیایی (به جز دارو)	۰,۵-	۸,۵-	۷,۶	۴,۸	۵,۱-	۴,۰-	۱,۹-	۱,۲-	۳,۷-
دارو	۰,۲-	۱۲,۷-	۸,۷	۸,۵	۸,۲-	۱۲,۲	۱۳,۵	۲,۶-	۱۸,۵-
لاستیک و پلاستیک	۳,۰	۴,۱-	۱۳,۹	۲۱,۴	۰,۱	۲,۸	۲,۶	۱۲,۴	۱,۹
کاشی و سرامیک	۳,۲-	۴,۱	۲۰,۰	۶,۰	۹,۵	۹,۸	۱,۳	۱,۱	۱۲,۳-
سیمان	۰,۲	۶,۰-	۳,۴	۰,۴	۱,۸	۶,۶	۶,۹	۰,۸	۱۲,۲-
سایر کانی غیر فلزی	۲۳,۰	۱,۱	۱۴,۱	۶,۳	۳,۲-	۷,۹	۷,۸	۱۳,۶	۳,۴-
فلزات پایه	۳,۵	۱۱,۱	۱۲,۱-	۰,۱	۱,۱-	۵,۱	۱,۰	۰,۳-	۳,۴-

۱۴۰۳ (رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل)		۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	شرح
تابستان	بهار								
۳,۷	۱۶,۲-	۸,۳-	۱۶,۴	۱,۰-	۱۳,۶	۴,۱	۲,۷	۵,۰-	محصولات فلزی بهجز ماشین‌آلات و تجهیزات
۲۲,۲	۱۸,۲	۱۰,۳۴	۱۸,۸	۱۷,۳	۷,۲	۱,۴-	۹,۷-	۵,۴	تجهیزات برقی
۳,۰-	۴,۶-	۸,۸	۳۵,۱	۱,۵-	۱۱,۱	۲۲,۴	۳,۰-	۲۳,۳	ماشین‌آلات و تجهیزات
۱۲,۹-	۱۳,۲-	۱,۴	۴۳,۲	۱۶,۸	۲۸,۹	۰,۸	۳۶,۸-	۲۵,۴	خودرو و قطعات
۳,۸-	۰,۶-	۰,۵	۲,۳	۳,۰-	۴,۱	۰,۳	۴,۵-	۳,۰	شاخص تولید صنعت

مأخذ: محاسبات براساس اطلاعات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

جدول ۴.۴. رشد فروش در بخش صنعت (شرکت‌های بورسی) و زیربخش‌های عمده آن منتهی به تابستان ۱۴۰۳ - درصد

۱۴۰۳ (رشد نسبت به ماه مشابه سال قبل)		۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	شرح
تابستان	بهار								
۰,۹	۰,۵	۳,۱	۰,۸-	۴,۵-	۲,۳	۱۶,۵	۲,۲-	۶,۵	غذایی و آشامیدنی (بهجز قند و شکر)
۱۷,۷	۸,۱-	۲۰,۵-	۴۵,۲	۱۸,۱	۱۷,۳-	۱۲,۷-	۴۱,۲	۱۹,۶-	منسوجات
۱۵,۶-	۲۴,۵-	۱۳,۲-	۱,۰	۲,۰	۲۲,۷-	۱۵,۸-	۲۰,۹-	۳,۱-	چوب و کاغذ
۰,۹-	۵,۹	۰,۹	۰,۵-	۷,۰	۱,۷-	۳,۴	۳,۱-	۸,۰	کک و پالایش
۷,۷	۲,۹-	۴,۰-	۲,۳	۵,۴-	۵,۳	۱۴,۷	۳,۳-	۰,۴	شیمیایی (بهجز دارو)
۱۳,۳-	۱,۱-	۱۲,۵	۱,۸-	۸,۶	۰,۶	۱۱,۴-	۲۲,۹-	۱,۰	دارو
۱۳,۰	۰,۲-	۰,۷	۵,۲	۱۴,۰	۲۴,۲	۷,۵	۰,۸	۵,۹	لاستیک و پلاستیک
۱۱,۶-	۰,۵	۷,۹	۲۸,۵	۱۲,۶	۱۷,۴	۱۸,۴	۳۳,۷	۸,۱-	کاشی و سرامیک
۵,۱-	۱,۱	۶,۲	۶,۸	۰,۷	۲,۵-	۴,۱	۸,۷-	۱,۷	سیمان
۹,۰-	۰,۳-	۱۱,۸	۵,۵	۱,۸-	۰,۸-	۳۹,۹	۱۷,۹	۴,۵-	سایر کانی غیر فلزی
۹,۳-	۰,۳	۳,۱-	۲,۳	۰,۵	۱۰,۰-	۱۳,۲-	۹,۶	۴,۰	فلزات پایه
۹,۲-	۱۰,۸-	۱۰,۸-	۷,۱	۱۶,۲	۹,۲	۱۷,۱	۹,۸-	۵,۲	محصولات فلزی بهجز ماشین‌آلات و تجهیزات
۳۲,۷	۱۸,۴	۱۲,۵	۲۷,۳	۴۸,۶	۲۷,۳	۱,۸-	۹,۴-	۳,۱	تجهیزات برقی
۱۴,۵	۴,۷-	۱۲,۷	۳۴,۸	۸۱۱,۳	۸۹,۵	۱۶,۶	۲,۶	۱۸,۸	ماشین‌آلات و تجهیزات
۵,۲-	۹,۲-	۶,۷-	۵۴,۱	۲۱,۹	۲۱,۶	۱۲,۷	۳۷,۷-	۱۷,۱	خودرو و قطعات
۰,۱-	۱,۷-	۲,۱-	۳,۷	۱,۸-	۳,۶	۴,۶	۲,۳-	۲,۰	شاخص تولید صنعت

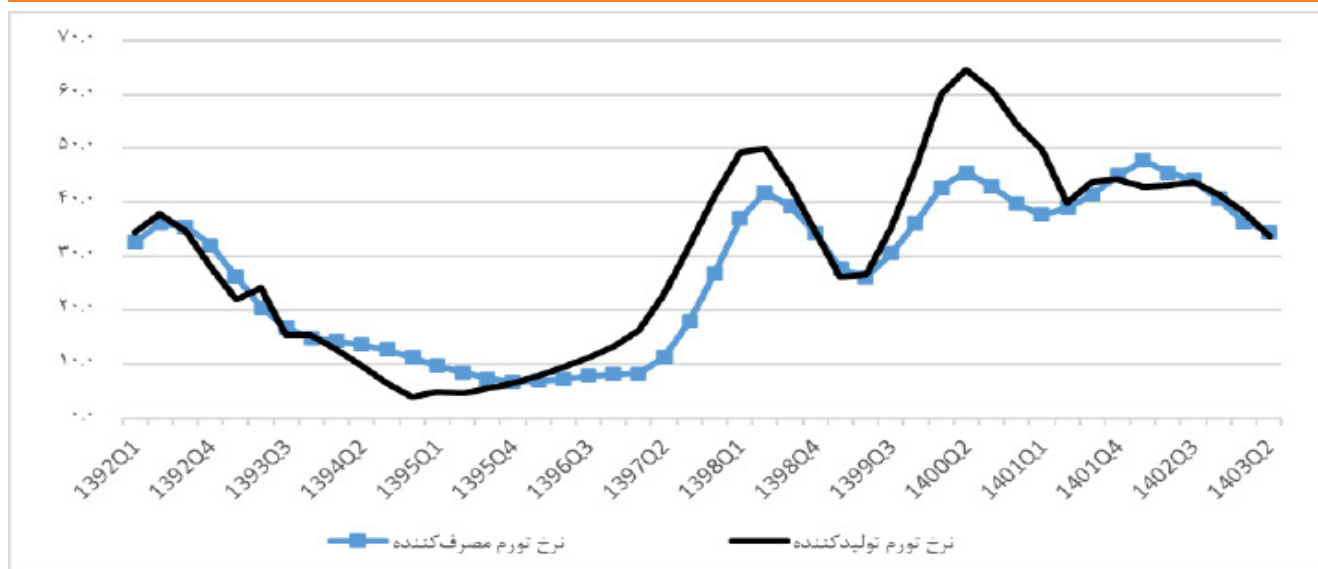
مأخذ: همان.

۱. همان..

۴. قیمت‌ها و تورم در بخش صنعت

یکی از شاخصه‌هایی که همواره می‌توان از آن برای ارزیابی وضعیت بخش صنعت استفاده کرد، تحولات قیمت و تورم شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی است. اهمیت این تحولات از این جهت است که اولاً، به‌طور معمول تورم تولیدکننده با یک وقفه به تورم محصولات مصرفی منتقل می‌شود، ثانیاً، مقایسه تورم بخش صنعت و زیربخش‌های مهم آن با سایر متغیرهای مهم این بخش، از جمله تولید و فروش می‌تواند به فهم تحولات عمده در این بخش کمک کند.

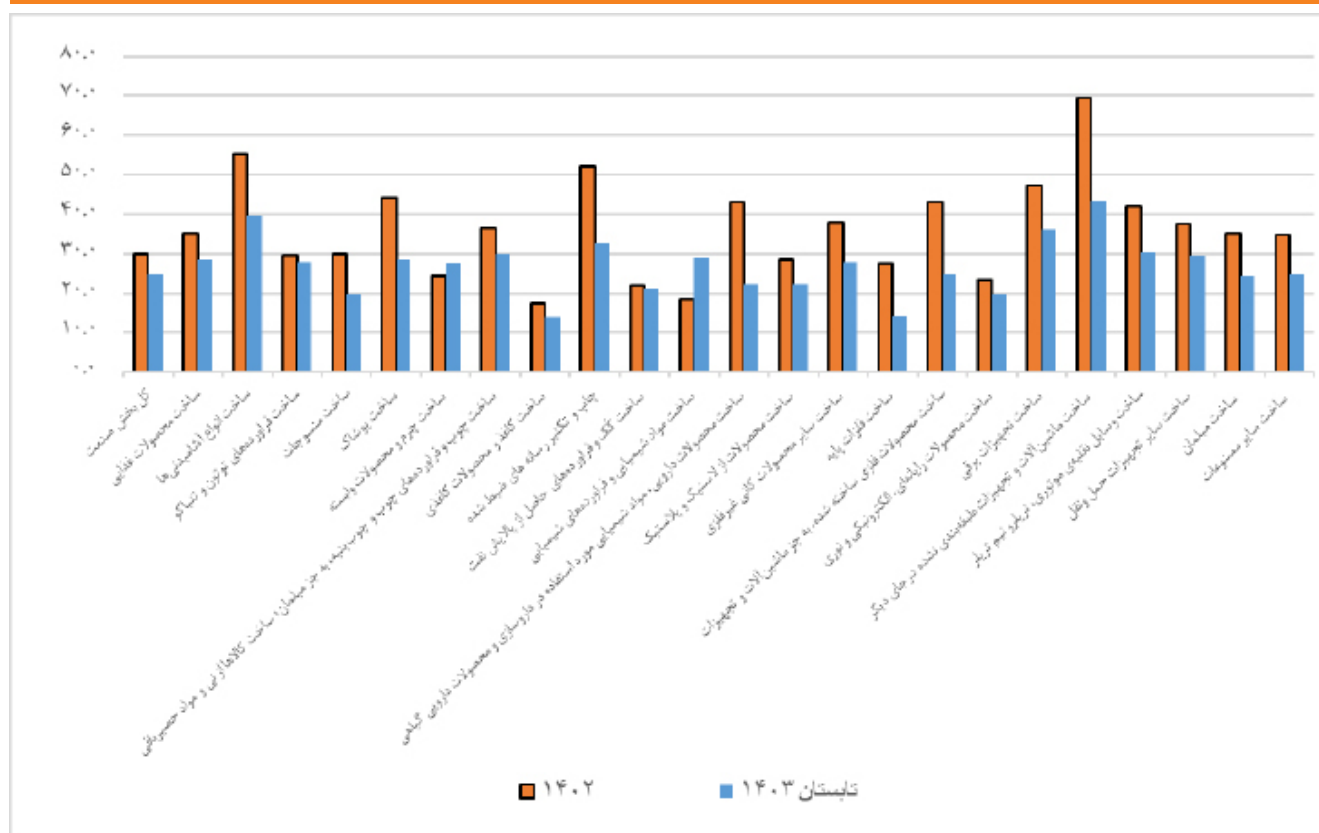
شکل ۴. نمودار مقایسه روند تورم قیمت تولیدکننده بخش صنعت با تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده (درصد) [۲]

بررسی و مقایسه تورم تولیدکننده محصولات صنعتی نشان می‌دهد که از تابستان ۱۴۰۰ تورم تولیدکننده محصولات صنعتی روند نزولی محسوسی را طی کرده است. این وضعیت در سال ۱۴۰۲ و تا تابستان ۱۴۰۳ نیز همچنان ادامه دارد. اگرچه تورم تولیدکننده به‌ویژه تورم تولیدکننده محصولات صنعتی همواره نقش شاخص پیشین نسبت به تورم مصرف‌کننده دارد و همواره تورم مصرف‌کننده با یک وقفه آن را دنبال می‌کند، اما الگوی حاکم بر سال‌های اخیر تفاوت‌های دیگری نیز دارد و به نظر می‌رسد شبیه به الگوی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ است. در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ رکود تقاضا بر اقتصاد کشور و به‌ویژه بر بخش صنعت حاکم بود و با توجه به ورود بخش صنعت به رکود بر اساس شواهدی که در قسمت‌های قبل بیان شد، به نظر می‌رسد که مجدداً همان الگو در سال‌های اخیر البته با تفاوت‌هایی در حال شکل‌گیری بوده، به طوری که قیمت محصولات صنعتی از تورم عمومی کشور کمتر است، اما به غیر از این موضوع، می‌توان موارد دیگری را نیز اشاره کرد که مهم‌ترین آن، قیمت‌گذاری محصولات عمده صنعتی، از جمله خودرو، محصولات شیمیایی، سیمانی و مانند آن است که سبب شده است فاصله قیمت کارخانه و رشد آن نسبت به قیمت در بازار نهایی متفاوت باشد. در کنار این موضوعات، سیاست کنترل نقدینگی بانک مرکزی (که هدف آن کنترل تورم بوده است) را نیز باید در نظر گرفت که سبب شده است از نظر دسترسی به نقدینگی محدودیت‌هایی ایجاد شود که سبب کاهش امکان دریافت اعتبار برای خرید کالاهای بادوام مانند خودرو و لوازم خانگی و سایر محصولات مشابه شده است، این موضوع سبب کاهش تقاضا و کاهش رشد قیمت این محصولات شده است. البته باید توجه کرد که این موضوع لزوماً به معنای کاهش هزینه تولید نیست و این امکان وجود دارد که با تغییر سیاست بانک مرکزی و گشایش‌های اعتباری، شاهد افزایش بیشتر قیمت این محصولات نیز باشیم.

شکل ۵. نمودار نرخ تورم شاخص قیمت محصولات صنعتی در صنایع مختلف (درصد) [۲]

مأخذ: همان.

مقایسه نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی بر حسب رشته‌فعالیت‌های مختلف (کدهای دورقمی ISIC) نیز نشان می‌دهد که به غیر از دو صنعت (ساخت چرم و محصولات وابسته و ساخت محصولات شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی)، در سایر رشته‌فعالیت‌های صنعتی نرخ تورم در تابستان ۱۴۰۳ از متوسط سال ۱۴۰۲ کمتر بوده است (شکل ۵). به بیان دیگر، تقریباً در همه صنایع شاهد کاهش نرخ تورم تولیدکننده محصولات صنعتی هستیم که با روند کلان آن در سطح کل بخش صنعت نیز هماهنگ است.

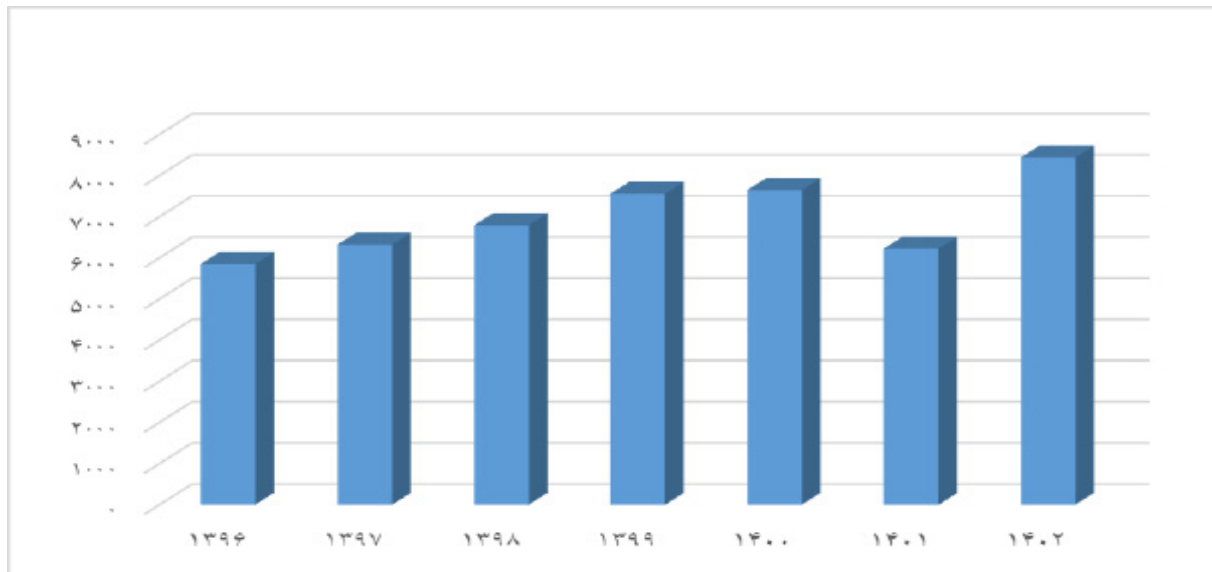
در مجموع می‌توان نکات کلیدی زیر را در خصوص روند قیمت‌ها در بخش صنعت تا تابستان ۱۴۰۳ بیان کرد:

۱. روند کلی شاخص قیمت محصولات صنعتی از تابستان ۱۴۰۰ به بعد روندی نزولی را نشان می‌دهد.
۲. نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده بخش صنعت از پاییز ۱۴۰۱ همواره کمتر از نرخ تورم مصرف‌کننده بوده است که می‌توان آن را به روند رو به رکود بخش صنعت ناشی از کاهش تقاضا، سیاست کنترل نقدینگی بانک مرکزی و سیاست‌های قیمتی گذاری محصولات مهم صنعتی نسبت داد.
۳. در تابستان ۱۴۰۳ در سطح رشته‌فعالیت‌های صنعتی به غیر از صنایع چرم و محصولات وابسته و صنایع محصولات شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی که در آنها شاهد افزایش نرخ تورم هستیم، در سایر صنایع نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی روندی نزولی را نشان می‌دهد.

۵. مجوزهای بهره‌برداری رشته‌فعالیت‌های صنعتی

یکی از شاخص‌هایی که پویایی بخش صنعت را نشان می‌دهد، وضعیت پروانه‌های بهره‌برداری بوده که وضعیت میزان بهره‌برداری از واحدهای جدید صنعتی است. بررسی تعداد، اشتغال و سرمایه پروانه‌های بهره‌برداری طرح‌های صنعتی، اطلاعات مفیدی در خصوص وضعیت بخش صنعت از منظر پویایی ارائه می‌دهد. اطلاعات تعداد پروانه‌های گزارش شده توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت نشان می‌دهد که تعداد آنها در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال قبل افزایش یافته است. این افزایش، گویای روند روبه‌رشد اعطای مجوزهای بهره‌برداری در سال ۱۴۰۲ است (شکل ۶). این در حالی است که در سال ۱۴۰۱ تعداد مجوزها نسبت به سال قبل کاهش یافته بود.

شکل ۶. نمودار تعداد مجوزهای بهره‌برداری [۴]

به منظور داشتن تصویری دقیق‌تر، می‌توان بررسی کرد که این مجوزها از نظر میزان اشتغال‌زایی و همچنین میزان سرمایه‌گذاری صورت گرفته چه وضعیتی دارند؟ بررسی نسبت اشتغال پروانه‌های بهره‌برداری به تعداد کل پروانه‌ها می‌تواند شاخصی از متوسط میزان اشتغال ایجاد شده به ازای هر مجوز باشد. بر این اساس در سال ۱۴۰۲ به ازای هر پروانه بهره‌برداری ۳۹۷ اشتغال ایجاد شده که این میزان اشتغال به ازای هر مجوز بهره‌برداری در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال قبل در مجموع حدود ۷۷ درصد رشد داشته است (جدول ۵). شایان توجه است که در سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال قبل میزان اشتغال ۱۴۰ درصد و تعداد مجوزها ۳۶ درصد رشد داشته که گویای افزایش قابل توجه اشتغال حاصل از مجوز است.

جدول ۵. نسبت اشتغال مجوز به تعداد مجوز

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	درصد تغییرات در نسبت سال ۱۴۰۲ به سال قبل
کشاورزی، شکار و فعالیت‌های خدماتی وابسته	۶	۸	-	-	-	۱۱	۱۲۰	۹۷۵
استخراج زغال‌سنگ و لیثیت	۸	۴۶	۳۱	۱۸	۱۵	۹۳	۴۹	-۴۷
استخراج کانه‌های فلزی	۱۷۳	۱۳۰	۱۴۵	۷۵	۱۰۵	۹۳	۱۷۸	۹۲
استخراج سایر معادن	۸	۸	۸	۱۰	۹	۱۵	۲۰	۳۰
محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها	۲۳	۱۹	۱۷	۱۷	۱۸	۳۷۸	۸۹۵	۱۳۷
محصولات از توتون و تنباکو	۲۲۳	۷۷	۳۳	۴۶	۴۱	۱۴	۱۳۵	۸۸۱
ساخت منسوجات	۲۶	۲۰	۲۲	۲۴	۲۳	۴۸۷	۲۵۱	-۴۸
پوشاک و عمل آوردن پوست خز	۲۱	۱۷	۳۲	۲۰	۲۹	۱۵۲	۴۸۴	۲۱۸
دبغی، چرم، کیف، چمدان و کفش	۹	۱۴	۱۹	۳۳	۱۴	۱۹	۶۰	۲۲۵

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	درصد تغییرات در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل
چوب و محصولات چوبی به‌جز مبل	۱۷	۱۹	۱۵	۱۸	۱۴	۵۷	۶۲	۸
ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۱۶	۲۰	۱۳	۱۶	۲۳	۷۳	۱۰۶	۴۶
انتشار و چاپ و تکثیر	۹	۱۴	۱۵	۱۱	۲۹	۴۶	۶۳	۳۸
کک و فراورده‌های حاصل از نفت	۱۱	۳۷	۲۷	۲۸	۴۸	۲۰۱	۶۸۵	۲۴۱
ساخت مواد و محصولات شیمیایی	۱۷	۱۵	۱۸	۱۷	۱۹	۴۴۴	۵۳۳	۲۰
محصولات از لاستیک و پلاستیک	۱۳	۱۱	۱۱	۱۱	۱۳	۹۷	۱۰۷	۱۱
سایر محصولات کانی غیر فلزی	۱۷	۱۴	۱۵	۱۳	۱۴	۴۱	۵۵	۳۶
ساخت فلزات اساسی	۳۴	۳۴	۳۲	۴۴	۵۷	۱۸۲	۱۳۶۷	۶۵۱
محصولات فلزی فابریک	۱۵	۱۸	۱۴	۱۷	۱۹	۱۵۲	۲۰۱	۳۳
ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات	۱۵	۱۶	۱۷	۲۰	۱۹	۲۴۴	۴۶۳	۹۰
ماشین‌آلات دفتری و حسابداری	۱۲	۱۰	۲۱	۲۲	۲۱	۱۰۷	۳۳۰	۲۰۹
ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی	۱۶	۱۷	۱۸	۲۶	۲۰	۱۷۷	۴۵۱	۱۵۵
رادیو و تلویزیون وسایل ارتباط	۳۱	۱۲	۲۴	۲۶	۳۳	۱۷۳	۱۶۹	-۲
ابزار پزشکی، اپتیکی، دقیق و ساعت	۲۳	۱۹	۱۴	۲۱	۲۵	۱۴۶	۳۸۷	۱۶۴
وسایل نقلیه موتوری	۳۹	۳۹	۲۶	۵۸	۵۵	۵۱۰	۸۷۶	۷۲
سایر تجهیزات حمل‌ونقل	۱۸	۱۹	۱۷	۵۷	۲۲	۳۵۶	۳۴۳	-۴
مبلمان سایر مصنوعات	۱۴	۱۲	۱۳	۱۴	۱۸	۱۲۰	۱۲۷	۵
بازیافت	۹	۸	۷	۷	۱۰	۲۹	۷۵	۱۵۷
تولید انرژی	-	-	-	۲	۲۷	۵۳	۱۰	-۸۱
جمع‌آوری، تصفیه و توزیع آب	-	۸۶	-	۱۰	-	۷	۳۱	۳۳۸
فعالیت‌های پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل؛ فعالیت‌های آژانس‌های مسافرتی	۱۶	۱۵	۹	۱۲	۳۷	۲۲	۱۳	-۳۸
کامپیوتر و فعالیت‌های مربوطه				۱۰	۹	۲	۲۰	۹۰۰
سایر فعالیت‌های خدمات مهندسی	۸	۱۰	۸	۱۳	۱۰	۱۲۵	۳۰۹	۱۴۸
فاضلاب، دفع زباله، بهداشت محیط و سایر فعالیت‌های مشابه	۷	۳	۳	۴	۶	۱۵	۶۵	۳۴۷
مجموع	۱۸	۱۷	۱۷	۱۹	۲۱	۲۲۴	۳۹۷	۷۷

مأخذ: محاسبه شده براساس اطلاعات وزارت صنعت، معدن و تجارت.

بررسی نسبت سرمایه مجوز به تعداد آنها نیز (به قیمت ثابت)^۱ می‌تواند معیاری از میزان سرمایه‌گذاری در هر مجوز باشد. بررسی این شاخص در سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد که میزان سرمایه (به قیمت‌های ثابت) به‌ازای هر واحد بهره‌برداری شده در سال ۱۴۰۲ در مجموع تغییر محسوسی نداشته است. براساس اطلاعات جدول (۶) میزان سرمایه به‌ازای هر واحد پروانه بهره‌برداری بعد از حذف تورم معادل ۵۷/۸ میلیون ریال در سال ۱۴۰۲ است که در مقایسه با سال قبل تغییر ناچیزی دارد. همچنین رشته‌فعالیت‌های تولید انرژی، چوب و محصولات چوبی به‌جز مبل، فاضلاب، دفع زباله، بهداشت محیط و سایر فعالیت‌های مشابه، ساخت مواد و محصولات شیمیایی، محصولات فلزی فابریکی، فعالیت‌های پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل؛ فعالیت‌های آژانس‌های مسافرتی، استخراج زغال سنگ و لینیست، سایر تجهیزات حمل‌ونقل، ساخت منسوجات، ابزار پزشکی، اپتیکی، دقیق و ساعت، سایر محصولات کانی غیرفلزی، محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها، ساخت کاغذ و محصولات کاغذی در سال ۱۴۰۲ رشد منفی داشته است، که نشان می‌دهد در این فعالیت‌ها سرمایه‌گذاری در هر مجوز کمتر از سال قبل بوده است (جدول ۶).

جدول ۶. نسبت سرمایه مجوز به تعداد مجوز - به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (میلیون ریال)

درصد تغییرات در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	عنوان
۵۸۱۲	۷۰,۲	۱,۲	-	-	-	۲,۰	۱,۸	کشاورزی، شکار و فعالیت‌های خدماتی وابسته
-۳۸	۸,۴	۱۳,۵	۲۱,۳	۴۵,۹	۱۱,۸	۱۳۳,۲	۱۰,۳	استخراج زغال سنگ و لینیست
۲۴	۲۵۸,۴	۲۰۹,۰	۱۵۶,۶	۲۹۰,۰	۶۱۰,۰	۴۰۵,۷	۸۱۱,۰	استخراج کانه‌های فلزی
۲۱	۷,۷	۶,۴	۴,۵	۳,۵	۳,۹	۳,۴	۴,۲	استخراج سایر معادن
-۳	۵۱,۳	۵۳,۰	۹,۰	۶,۶	۱۱,۴	۱۰,۱	۱۱,۹	محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها
۲۳۱۹	۵۵,۵	۲,۳	۷۵,۵	۳۸,۳	۴۰,۶	۴۱,۵	۱۴۱۵,۹	محصولات از توتون و تنباکو
-۱۷	۶۵,۹	۷۹,۲	۸,۴	۱۳,۳	۱۲,۷	۱۳,۷	۲۴,۱	ساخت منسوجات
۱۰۶۹	۷۴,۶	۶,۴	۲,۳	۱,۸	۴,۹	۳,۲	۳,۸	پوشاک و عمل آوردن پوست خز
۶۰	۱۱,۱	۶,۹	۲,۹	۴,۱	۲,۹	۳,۵	۳,۴	دباغی، چرم، کیف، چمدان و کفش
-۷۴	۱۸,۶	۷۱,۰	۱۲,۹	۱۸,۸	۱۶,۰	۱۵,۳	۱۸,۴	چوب و محصولات چوبی به‌جز مبل
-۳	۳۴,۶	۳۵,۸	۱۱,۵	۱۰,۵	۱۰,۸	۱۸,۹	۱۳,۱	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی
۴۲	۲۴,۷	۱۷,۴	۱۷,۹	۱۱,۳	۳۴,۸	۱۰,۱	۸,۲	انتشار و چاپ و تکثیر
۴	۱۲۰,۰	۱۱۴,۹	۱۶۳,۴	۳۲۴,۹	۵۱,۶	۲۳۴,۹	۱۵,۰	کک و فرآورده‌های حاصل از نفت
-۴۱	۶۲,۸	۱۰۶,۷	۲۲,۰	۳۰,۵	۱۴,۷	۳۵,۳	۱۸,۵	ساخت مواد و محصولات شیمیایی
۶۲	۳۳,۵	۲۰,۶	۵,۶	۵,۵	۵,۲	۸,۱	۱۰,۳	محصولات از لاستیک و پلاستیک
-۱۵	۲۰,۰	۲۳,۶	۸,۷	۸,۲	۸,۶	۱۱,۲	۱۸,۹	سایر محصولات کانی غیرفلزی
۳۸	۳۲۱,۸	۲۳۲,۵	۷۴,۱	۱۱۶,۹	۶۴,۴	۴۰,۹	۹۲,۲	ساخت فلزات اساسی
-۴۰	۲۳,۳	۳۸,۶	۶,۱	۹,۳	۷,۲	۱۵,۴	۱۴,۲	محصولات فلزی فابریک
۶	۷۳,۴	۶۹,۲	۶,۶	۶,۶	۵,۶	۶,۲	۸,۱	ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات

۱. لازم به توضیح است که برای محاسبه به قیمت ثابت از شاخص ضمنی سرمایه‌گذاری محاسبه شده براساس اطلاعات حساب‌های ملی مرکز آمار استفاده شده است.

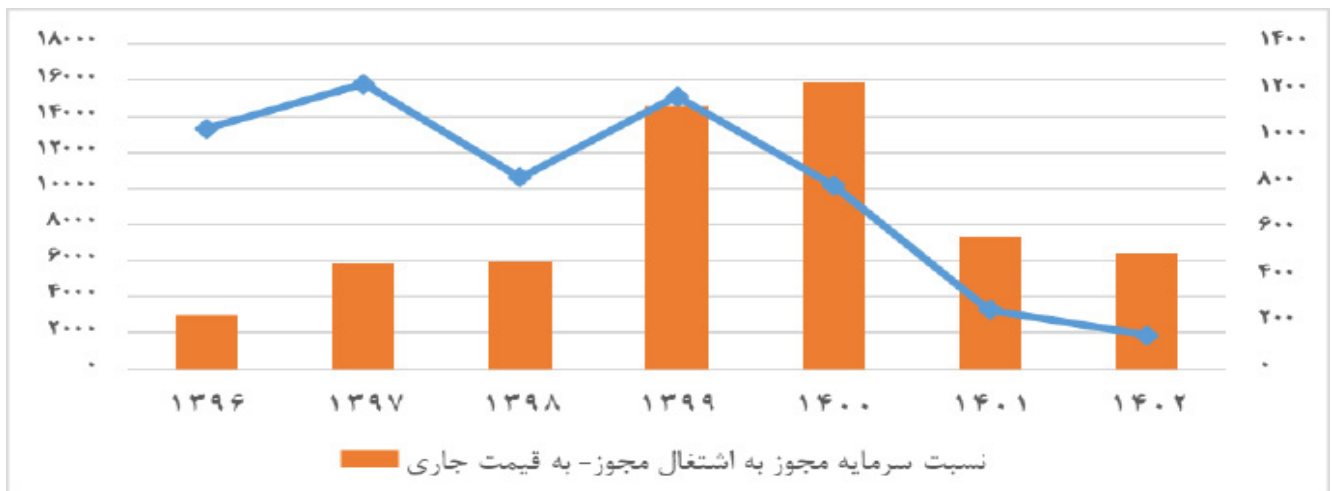

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	درصد تغییرات در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل
ماشین‌آلات دفتری و حسابداری	۱,۱	۱,۷	۱۶,۷	۲,۰	۲,۹	۸,۸	۱۱,۴	۳۰
ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی	۶,۴	۶,۱	۱۰,۷	۵,۹	۳,۵	۲۲,۳	۷۳,۷	۲۳۰
رادیو و تلویزیون وسایل ارتباط	۱۰,۸	۱,۶	۶,۲	۱۲,۲	۵,۶	۱۷,۶	۲۳,۸	۳۶
ابزار پزشکی، اپتیکی، دقیق و ساعت	۸,۲	۴,۵	۳,۴	۴,۵	۵,۸	۲۶,۱	۲۳,۰	-۱۲
وسایل نقلیه موتوری	۱۶,۷	۱۷,۹	۱۰,۵	۲۰,۷	۱۴,۵	۴۹,۸	۸۵,۱	۷۱
سایر تجهیزات حمل‌ونقل	۴۷,۷	۳,۲	۴,۳	۲۲,۸	۶,۷	۵۳,۱	۳۸,۳	-۲۸
مبلمان سایر مصنوعات	۴,۱	۲,۷	۳,۱	۴,۵	۴,۳	۱۹,۱	۵۷,۵	۲۰۲
بازیافت	۴,۷	۴,۱	۲,۹	۲,۳	۲,۷	۱۰,۱	۲۱,۷	۱۱۶
تولید انرژی	-	-	-	۰,۰	۱۶,۴	۴۰۳,۶	۳۲,۷	-۹۲
جمع‌آوری، تصفیه و توزیع آب	-	۹۰,۸	-	۲۵,۰	-	۲۰,۶	۱۳۸,۵	۵۷۲
فعالیت‌های پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل؛ فعالیت‌های آژانس‌های مسافرتی	۱۳,۳	۱۰,۳	۶,۶	۸,۲	۵۶,۴	۹,۸	۶,۰	-۳۸
کامپیوتر و فعالیت‌های مربوطه	-	-	-	۱۵,۲	۱۱,۷	۰,۱	۰,۳	۴۹۱
سایر فعالیت‌های خدمات مهندسی	۲,۶	۲,۷	۲,۲	۷,۰	۳,۰	۱۱,۵	۲۰,۱	۷۵
فاضلاب، دفع زباله، بهداشت محیط و سایر فعالیت‌های مشابه	۲,۸	۱۸,۲	۰,۳	۰,۶	۹,۷	۳,۱	۰,۹	-۷۱
مجموع	۱۸,۸	۲۱,۴	۱۴,۰	۲۲,۶	۱۶,۷	۵۷,۱	۵۷,۸	۱

مأخذ: همان.

یکی از شاخص‌های مفید در بررسی پروانه‌های بهره‌برداری، میزان سرمایه لازم به‌ازای هر نفر اشتغال ایجاد شده است. این شاخص نشان می‌دهد که در هر سال، به‌طور متوسط به‌ازای هر نفر اشتغال ایجاد شده چه میزان سرمایه‌گذاری صورت گرفته است که این به‌نوعی نشانگر سرمایه‌گذاری لازم برای ایجاد اشتغال صنعتی را نیز نشان می‌دهد. بررسی نسبت سرمایه‌گذاری مجوز به اشتغال مجوز در سال ۱۴۰۲ نشان‌دهنده آن است که در این سال برای ایجاد هر واحد شغل به قیمت ثابت ۱۳۹۰ برابر ۱۴۶ میلیون ریال سرمایه صرف شده، که در مقایسه با سال قبل ۴۳ درصد کاهش یافته است. به‌طور کلی، شکل (۷) نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۹ به‌طور مشهودی سرمایه‌گذاری کمتری برای ایجاد اشتغال در فعالیت‌های صنعتی صورت گرفته است. این موضوع اگرچه نشانگر این است که فعالیت‌های صنعتی از فعالیت‌های سرمایه‌بر به سمت فعالیت‌های کاربر گرایش پیدا کرده‌اند، اما باید به یک جنبه دیگر این روند نیز توجه کرد. کاهش میزان سرمایه‌گذاری به‌ازای هر نفر کارکن در فعالیت‌های جدید به معنای این است که به‌طور متوسط هر کارگر صنعتی با میزان سرمایه کمتری در بخش صنعت فعالیت خواهد کرد که این موضوع نشانگر کاهش رشد بهره‌وری نیروی کار نیز خواهد بود. به‌طور مشخص، بهره‌وری عوامل تولید به میزان سایر عوامل تولید در دسترس نیز بستگی دارد، لذا کاهش میزان سرمایه‌گذاری به‌ازای هر مجوز صنعتی مؤید این است که رشد بهره‌وری بخش صنعت از ناحیه کاهش سرعت انباشت سرمایه به‌ازای هر کارکن کندتر خواهد بود که باید در سیاست‌گذاری‌های آتی این موضوع آسیب‌شناسی و بررسی شود.

شکل ۷. نمودار نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز کل صنعت - به قیمت جاری و ثابت ۱۳۹۰ (میلیون ریال)

مأخذ: همان.

جدول ۷. نسبت سرمایه مجوز به اشتغال مجوز - به قیمت ثابت (میلیون ریال)

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	درصد تغییرات در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل
کشاورزی، شکار و فعالیتهای خدماتی وابسته	۲۹۳	۲۶۳					۵۸۳	۴۵۰
استخراج زغال سنگ و لینیته	۱۲۹۱	۲۸۹۵	۳۸۴	۲۵۴۹	۱۴۲۲	۱۴۶	۱۷۳	۱۹
استخراج کانههای فلزی	۴۶۸۷	۳۱۳۲	۴۱۹۷	۳۸۶۶	۱۴۸۸	۲۲۵۹	۱۴۵۴	-۳۶
استخراج سایر معادن	۵۰۴	۴۰۱	۴۶۴	۳۵۲	۴۸۴	۴۱۵	۳۸۶	-۷
محصولات غذایی و آشامیدنیها	۵۲۷	۵۲۸	۶۶۱	۳۸۵	۵۱۲	۱۴۰	۵۷	-۵۹
محصولات از توتون و تنباکو	۶۳۶۳	۵۴۰	۱۲۳۴	۸۳۲	۱۸۴۱	۱۶۷	۴۱۲	۱۴۷
ساخت منسوجات	۹۱۱	۶۹۷	۵۸۹	۵۶۱	۳۶۴	۱۶۳	۲۶۲	۶۱
پوشاک و عمل آوردن پوست خز	۱۷۹	۱۸۴	۱۵۴	۹۰	۷۸	۴۲	۱۵۴	۲۶۸
دبافی، چرم، کیف، چمدان و کفش	۳۸۰	۲۴۴	۱۵۸	۱۲۴	۲۰۶	۳۷۱	۱۸۳	-۵۱
چوب و محصولات چوبی بهجز مبل	۱۰۹۳	۸۱۰	۱۰۶۱	۱۰۵۰	۸۸۷	۱۲۴۹	۳۰۳	-۷۶
ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۸۴۲	۹۳۴	۸۳۱	۶۴۹	۵۱۲	۴۹۳	۳۲۶	-۳۴
انتشار و چاپ و تکثیر	۸۸۷	۷۴۲	۲۳۸۳	۱۰۴۶	۶۲۳	۳۷۸	۳۸۹	۳
کک و فراوردههای حاصل از نفت	۱۴۰۱	۶۴۰۶	۱۸۸۶	۱۱۵۰۸	۳۳۹۴	۵۷۳	۱۷۵	-۶۹
ساخت مواد و محصولات شیمیایی	۱۱۰۷	۲۲۸۵	۸۲۳	۱۸۳۷	۱۱۶۴	۲۴۰	۱۱۸	-۵۱
محصولات از لاستیک و پلاستیک	۸۱۳	۷۷۳	۴۸۰	۵۰۱	۴۱۷	۲۱۳	۳۱۲	۴۷
سایر محصولات کانی غیر فلزی	۱۱۱۴	۷۹۴	۵۷۶	۶۲۵	۶۳۹	۵۷۷	۳۶۲	-۳۷
ساخت فلزات اساسی	۲۷۴۸	۱۲۱۳	۲۰۲۵	۲۶۳۲	۱۲۸۹	۱۲۷۷	۲۳۵	-۸۲
محصولات فلزی فابریکی	۹۲۳	۸۵۷	۵۰۰	۵۶۲	۳۱۵	۲۵۵	۱۱۶	-۵۵

عنوان	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	درصد تغییرات در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل
ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات	۵۲۴	۳۸۵	۳۳۱	۳۳۰	۳۴۷	۲۸۳	۱۵۹	-۴۴
ماشین‌آلات دفتری و حسابداری	۹۳	۱۷۶	۷۸۶	۹۱	۱۳۸	۸۳	۳۵	-۵۸
ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی	۳۹۸	۳۴۸	۵۹۸	۲۲۶	۱۷۶	۱۲۶	۱۶۳	۲۹
رادیو و تلویزیون وسایل ارتباط	۳۴۵	۱۳۹	۲۵۸	۴۷۳	۱۷۰	۱۰۱	۱۴۱	۳۹
ابزار پزشکی، اپتیکی، دقیق و ساعت	۳۶۰	۲۳۰	۲۵۲	۲۲۰	۲۳۳	۱۷۸	۶۰	-۶۷
وسایل نقلیه موتوری	۴۳۲	۴۵۹	۴۰۰	۳۵۵	۲۶۵	۹۸	۹۷	۰
سایر تجهیزات حمل‌ونقل	۲۶۳۴	۱۶۳	۲۵۷	۳۹۸	۳۱۱	۱۴۹	۱۱۲	-۲۵
مبلمان سایر مصنوعات	۳۰۰	۲۳۴	۲۳۰	۳۲۳	۲۴۲	۱۵۸	۴۵۳	۱۸۶
بازیافت	۵۰۴	۵۰۹	۴۲۹	۳۲۶	۲۶۸	۳۴۷	۲۹۱	-۱۶
تولید انرژی				۰	۶۰۸	۷۶۶۳	۳۲۶۵	-۵۷
جمع‌آوری، تصفیه و توزیع آب	۱۰۵۶			۲۴۹۶			۴۵۱۶	۵۳
فعالیت‌های پشتیبانی و کمکی حمل‌ونقل؛ فعالیت‌های آژانس‌های مسافرتی	۸۳۸	۷۰۶	۷۲۹	۶۶۳	۱۵۳۴	۴۵۷	۴۵۳	-۱
کامپیوتر و فعالیت‌های مربوطه				۱۵۱۴	۱۲۳۳	۲۶	۱۵	-۴۱
سایر فعالیت‌های خدمات مهندسی	۳۳۶	۲۷۰	۲۷۱	۵۲۶	۲۸۷	۹۲	۶۵	-۳۰
فاضلاب، دفع زباله، بهداشت محیط و سایر فعالیت‌های مشابه	۳۷۲	۷۲۷۳	۱۲۹	۱۵۶	۱۵۷۲	۲۱۴	۱۴	-۹۴
مجموع	۱۰۳۸	۱۲۳۰	۸۲۷	۱۱۷۶	۷۹۲	۲۵۵	۱۴۶	-۴۳

مأخذ: همان.

در جمع‌بندی مطالب این بخش می‌توان گفت:

۱. تعداد پروانه‌های بهره‌برداری به‌رغم کاهش در سال ۱۴۰۱، در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است. باید توجه کرد که پروانه‌های بهره‌برداری نتیجه سرمایه‌گذاری‌های سال‌های قبل در بخش صنعت است و لذا تأثیر این افزایش در میزان سرمایه‌گذاری در سال‌های بعد بیشتر مشخص خواهد شد.

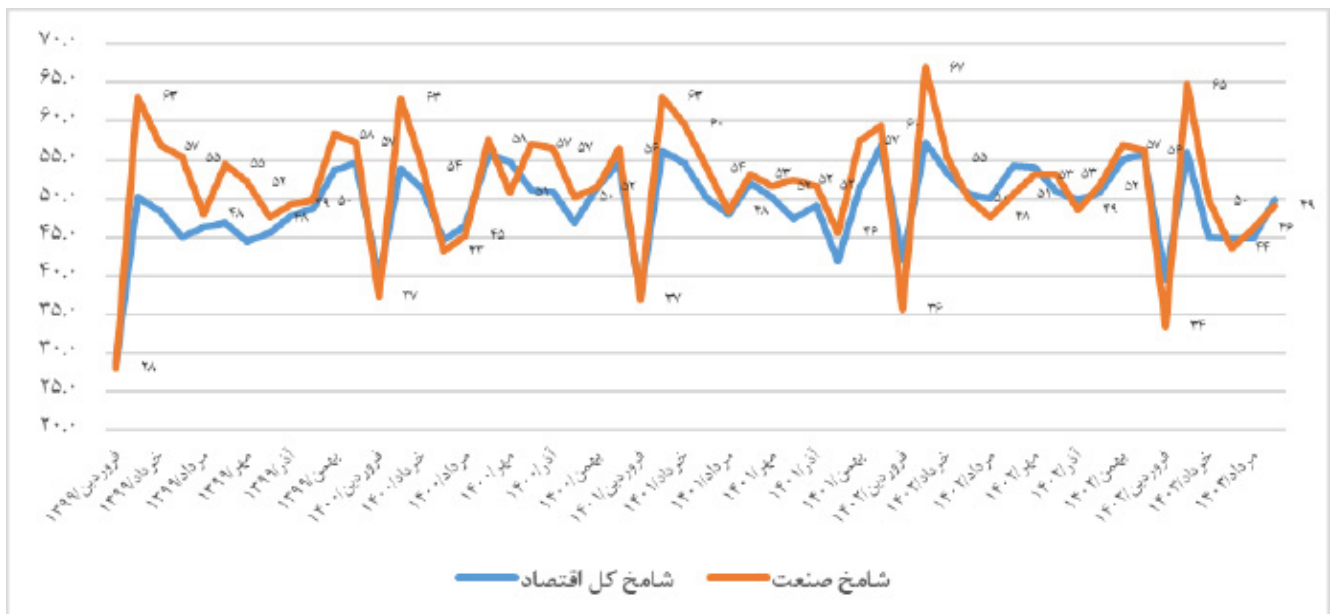
۲. از سال ۱۳۹۹ به‌طور مشهودی سرمایه‌گذاری کمتری برای ایجاد اشتغال در فعالیت‌های صنعتی صورت گرفته است. این موضوع اگرچه نشانگر این است که فعالیت‌های صنعتی از فعالیت‌های سرمایه‌بر به سمت فعالیت‌های کاربر گرایش پیدا کرده‌اند، اما به معنای این است که به‌طور متوسط هر کارگر صنعتی با میزان سرمایه کمتری در بخش صنعت فعالیت خواهد کرد که این موضوع نشانگر کاهش رشد بهره‌وری نیروی کار نیز خواهد بود.

۶. وضعیت کسب و کار در بخش صنعت

وضعیت کسب و کار در بخش صنعت به‌طور قطع در میزان فعالیت‌های صنعتی اثرگذار است. یکی از شاخص‌هایی که نشانگر وضعیت کسب و کار و به‌طور مشخص، نگرش فعالین این بخش نسبت به آینده این بخش است، شاخص مدیران خرید^۱ (شامخ) است. بررسی وضعیت شاخص مدیران خرید (تعدیل فصلی نشده) برای کل اقتصاد ایران نشان می‌دهد که در فروردین ماه سال ۱۴۰۳ شاخص کل شامخ به کمترین میزان خود از اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۱ رسیده است. این در حالی است که شامخ کل اقتصاد در شهریور ماه ۱۴۰۳ به ۴۹/۸ واحد رسیده است.

۱. شامخ (PMI)، شاخص ارزیابی مدیران خرید بوده و نمایانگر وضعیت رونق و رکود در بخش‌های مختلف کسب و کارهاست که توسط اتاق بازرگانی هر ماه منتشر می‌شود. اعداد بالاتر از ۵۰ برای این شاخص به مفهوم پیش‌بینی مدیران از وضعیت رونق کسب و کارها و اعداد کمتر ۵۰، وضعیت رکودی کسب و کارها را نشان می‌دهد.

شکل ۸. نمودار روند شاخص شامخ کل اقتصادی فروردین ماه ۱۳۹۹ تا شهر یورماه ۱۴۰۳ [۵]

بررسی وضعیت شاخص شامخ برای بخش صنعت نیز نشان می‌دهد در سه و شش ماهه اول ۱۴۰۳ این شاخص نسبت به متوسط سال قبل کاهش یافته است. بررسی وضعیت این شاخص نشان می‌دهد همچنان موضوعاتی مانند تحریم‌های اقتصادی، نوسانات نرخ ارز، مشکلات ناشی از دسترسی به اعتبارات، مشکلات ناشی از دسترسی بخش صنعت به انرژی و مشکلات ناشی از تقاضا در بخش صنعت وجود دارند و این وضعیت در بهار و تابستان ۱۴۰۳ تشدید شده است. با توجه به اینکه در شش ماهه اول ۱۴۰۳ فروش در برخی از صنایع راکد بوده، این وضعیت در شاخص شامخ نیز نمایان شده است.

جدول ۸. شاخص صنعت - شاخص مدیران خرید اسفندماه ۱۴۰۰ تا شهر یورماه ۱۴۰۳ [۵]

شهریور ۱۴۰۳	مرداد ۱۴۰۳	تیر ۱۴۰۳	خرداد ۱۴۰۳	اردیبهشت ۱۴۰۳	فروردین ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۲	اسفند ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	
۴۹,۲	۴۶,۲	۴۳,۶	۴۹,۸	۶۴,۷	۳۳,۵	۵۶,۲	۵۹,۵۱	۵۶,۴۳	شامخ کل صنعت
۴۷,۷	۴۳,۷	۳۹,۴	۵۰,۱	۷۳	۲۱,۳	۵۶,۳	۶۳,۴۶	۵۶,۷۹	مقدار تولید محصولات
۴۹,۰	۴۴,۴	۴۰,۵	۴۶,۳	۶۶,۲	۲۸,۸	۵۹,۳	۶۲,۱۴	۵۹,۹۲	میزان سفارشات جدید مشتریان
۵۱,۸	۴۸,۶	۴۹,۹	۵۳,۵	۶۵,۶	۴۱,۹	۶۱,۷	۶۵,۵۳	۶۵,۱۴	سرعت انجام و تحویل سفارش
۴۸,۳	۴۶,۵	۴۴,۳	۴۵,۲	۵۰,۱	۴۱,۶	۵۲	۵۰,۲۵	۵۱,۶	موجودی مواد اولیه خریداری شده
۴۹,۸	۵۰,۲	۴۸,۳	۵۴,۱	۵۸,۷	۴۵,۴	۴۹,۶	۵۰,۷۳	۵۱,۶	میزان استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی
۶۷,۵	۶۳,۶	۶۴,۶	۶۸,۱	۷۷,۱	۸۰,۵	۷۷,۵	۸۶,۹۷	۷۵,۴۷	قیمت خرید مواد اولیه
۴۷,۶	۴۷,۷	۵۰,۴	۴۹,۶	۵۴	۴۶,۱	۴۵,۴	۴۲,۴۴	۴۲,۵۱	موجودی محصول نهایی در انبار
۵۰,۲	۴۴,۵	۴۶,۲	۴۹,۸	۵۰,۹	۴۰,۹	۵۲,۷	۵۶,۷۸	۵۳,۰۲	میزان صادرات کالا
۵۳,۶	۵۳,۸	۵۰,۴	۵۶,۱	۶۲,۵	۶۴,۱	۵۶,۴	۶۶,۶۴	۵۸,۳۷	قیمت محصولات تولید شده

شهریور ۱۴۰۳	مرداد ۱۴۰۳	تیر ۱۴۰۳	خرداد ۱۴۰۳	اردیبهشت ۱۴۰۳	فروردین ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۲	اسفند ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	
۴۷,۸	۴۳,۹	۴۸,۱	۵۴,۳	۶۵,۱	۳۰,۵	۵۵,۵	۵۵,۳۷	۵۳,۰۵	مصرف‌های انرژی
۴۴,۳	۴۳,۰	۳۳,۲	۴۵,۶	۶۸,۲	۲۴,۸	۵۶,۲	۶۴,۲۴	۵۹,۶۹	میزان فروش محصولات
۷۰,۳	۶۴,۴	۵۸,۵	۶۲,۲	۶۶,۴	۷۹,۹	۳۸,۵	۴۰,۳۴	۳۴,۸	انتظارات تولید در ماه آینده

بررسی وضعیت شاخص شامخ براساس مؤلفه‌های تشکیل دهنده آن نشان می‌دهد که کدام‌یک از مشکلات تأثیر منفی بیشتری بر شاخص دارند. بر این اساس، اکثر زیربخش‌های صنعت از نظر میزان موجودی مواد اولیه و میزان سفارشات جدید در وضعیت نامناسبی هستند. همچنین شرایط نامناسب میزان استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی از دیگر محدودیت‌های تولید است. تحریم‌های اقتصادی و عدم دسترسی به سیستم سوئیفت و ضعف بسیار در نقل و انتقالات بین‌المللی باعث شده تا بسیاری از تولیدکنندگان در صادرات به خارج از کشور دچار ریسک‌های زیادی شوند و حتی در تهیه و تأمین ارز مورد نیاز جهت واردات مواد اولیه و تعیین قیمت صادرات متحمل ضرر مالی شوند. بررسی شاخص مدیران خرید (شامخ) زیربخش‌های صنعت در جدول (۹) نشان می‌دهد که تقریباً تمامی زیربخش‌های صنعت در فروردین‌ماه ۱۴۰۳ از عدد بسیار پایینی برخوردار بوده‌اند. این روند در اردیبهشت‌ماه بهتر شده، ولی به‌دنبال فضای نامطمئن اقتصادی کشور در خردادماه تا شهریورماه مجدداً بخش صنعت بار کود مواجه شده است. در این بین صنایع پوشاک و چرم، شیمیایی، صنایع لاستیک و پلاستیک، صنایع کانی غیرفلزی، صنایع فلزی، ماشین‌سازی و لوازم‌خانگی، وسایل نقلیه و قطعات وابسته و سایر صنایع در شهریورماه ۱۴۰۳ وضعیت نامناسب‌تری داشته است.

جدول ۹. شاخص مدیران خرید (شامخ) زیربخش‌های صنعت اسفندماه ۱۴۰۰ تا شهریورماه ۱۴۰۳ [۵]

شهریور ۱۴۰۳	مرداد ۱۴۰۳	تیر ۱۴۰۳	خرداد ۱۴۰۳	اردیبهشت ۱۴۰۳	فروردین ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۲	اسفند ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	
۵۷,۷	۵۳,۹	۴۳,۲	۵۳,۱	۶۹,۹	۳۶	۵۹	۵۸,۵	۵۰,۶	صنایع غذایی
۵۸,۳	۴۲,۲	۴۸,۶	۴۹,۲	۴۰,۶	۲۰,۷	۵۰	۵۳,۹	۵۵	صنایع نساجی
۴۸,۹	۴۴,۸	۲۸,۱	۴۷,۲	۶۸,۲	۲۶,۹	۴۶,۴	۴۸,۱	۵۲,۱۹	پوشاک و چرم
۵۰,۸	۵۰,۰	۴۴,۲	۳۸,۲	۶۴,۸	۴۲,۹	۵۶,۴	۶۹,۸	۶۹,۸۲	چوب، کاغذ و مبلمان
۶۰,۵	۴۴,۰	۴۹,۶	۴۷,۷	۵۵,۷	۳۸,۸	۵۵,۷	۶۳,۸	۵۵,۷۹	صنایع فرآورده‌های نفت و گاز
۴۶,۴	۴۹,۵	۴۳,۰	۵۰,۲	۶۲	۳۸,۸	۶۱	۵۲,۶	۵۸,۱۹	صنایع شیمیایی
۴۱,۰	۴۱,۴	۴۷,۱	۴۷,۲	۶۹,۲	۴۰,۵	۶۱,۳	۷۳	۴۴,۰۶	صنایع لاستیک و پلاستیک
۴۷,۵	۴۵,۵	۴۴,۶	۴۵	۷۳,۸	۴۲,۱	۵۶,۱	۷۵	۴۸,۷۵	صنایع کانی غیرفلزی
۴۵,۳	۴۱,۶	۴۱,۴	۵۳,۵	۶۳,۷	۲۹,۹	۵۳,۳	۵۷	۵۹,۵۲	صنایع فلزی
۴۸,۰	۴۲,۶	۴۵,۵	۵۲	۶۹,۳	۲۶,۱	۶۰,۱	۵۷	۶۲,۰۸	ماشین‌سازی و لوازم‌خانگی
۴۴,۲	۴۲,۸	۴۵,۰	۵۳	۶۰,۲	۳۳,۴	۵۲,۲	۵۶,۲	۵۸,۳۳	وسایل نقلیه و قطعات وابسته
۴۱,۱	۳۹,۵	۴۷,۵	۴۴,۲	۵۲,۵	۱۶,۱	۴۱,۷	۴۵,۶	۴۷,۵	سایر صنایع

جمع‌بندی این بخش نشان می‌دهد که شاخص میزان شامخ در بخش‌های مختلف صنعتی در بهار و تابستان ۱۴۰۳ نسبت به متوسط سال قبل از آن وضعیت نامناسبی را نشان می‌دهد. این وضعیت، نشانگر بدبینی بیشتر فعالان صنعتی نسبت به چشم‌انداز فعالیت اقتصادی خود در ابتدای سال ۱۴۰۳ نسبت به سال قبل از آن است. با توجه به روند رکودی بخش صنعت از زمستان ۱۴۰۲ به بعد، این وضعیت نشان می‌دهد مشکلات مهمی بخش صنعت را تحت تأثیر قرار داده است که باید به آنها توجه کرد.

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

گزارش حاضر با هدف رصد شاخص‌های مهم بخش صنعت به صورت دوره‌ای تهیه شده است. بررسی شاخص‌های مهم بخش صنعت تا شش ماهه اول ۱۴۰۳ نشان می‌دهد:

به‌رغم روند روبه‌رشد ارزش افزوده بخش صنعت از سال ۱۴۰۰ به بعد، از سال ۱۴۰۲ شاهد کاهش مستمر رشد صنعتی هستیم که این موضوع بیانگر خطر ورود بخش صنعت به یک دوران رکود است. این وضعیت، در شاخص تولید صنعتی نیز قابل ملاحظه است. از سال ۱۴۰۰ به بعد و به‌رغم افزایش رشد ارزش افزوده بخش صنعت، شاهد از دست دادن سهم این بخش از کل اقتصاد هستیم که نشان می‌دهد این بخش در سال‌های اخیر با موانع مختلفی روبه‌رو است که سبب شده فعالیت‌های صنعتی که اهمیتی راهبردی برای اقتصاد کشور دارند، در رقابت با سایر بخش‌های اقتصادی رشد کمتری داشته باشند. به نظر می‌رسد که این وضعیت در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال‌های قبل از آن بدتر بوده است که می‌تواند اختطاری به سیاستگذاران کشور برای رفع مشکلات این بخش و احیای رشد این بخش باشد.

رکود در بخش صنعت از بهار ۱۴۰۳ به صورت رشد منفی تولید و فروش شرکت‌های صنعتی بورسی نمایان شده است. با توجه به اینکه کاهش فروش از کاهش تولید شدیدتر است، لذا به نظر می‌رسد که الگوی رکود بخش صنعت بیشتر مطابق با رکود تقاضاست. همچنین رکود در بخش صنعت در شش ماهه ۱۴۰۳ در کاهش تولید و فروش «صنایع چوب و کاغذ»، «محصولات فلزی به‌جز ماشین‌آلات و تجهیزات»، «ماشین‌آلات و تجهیزات» و «خودرو و قطعات»، «دارو»، «کاشی و سرامیک»، «فلزات پایه»، «سیمان» و «منسوجات» نمایان شده است و به نظر می‌رسد با ادامه وضعیت جاری در ماه‌های آینده رکود تقاضا در این بخش فراگیرتر خواهد شد.

روند کلی شاخص قیمت محصولات صنعتی از تابستان ۱۴۰۰ به بعد روندی نزولی را نشان می‌دهد. به‌طور مشخص نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده بخش صنعت از پاییز ۱۴۰۱ همواره کمتر از نرخ تورم مصرف‌کننده بوده است که می‌توان آن را به روند رو به رکود بخش صنعت ناشی از کاهش تقاضا، سیاست کنترل نقدینگی بانک مرکزی و سیاست‌های قیمت‌گذاری محصولات مهم صنعتی نسبت داد. در تابستان ۱۴۰۳ در سطح رشته‌فعالیت‌های صنعتی به غیر از صنایع چرم و محصولات وابسته و صنایع محصولات شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی که در آنها شاهد افزایش نرخ تورم هستیم، در سایر صنایع نرخ تورم شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی روندی نزولی را نشان می‌دهد. بررسی پروانه‌های بهره‌برداری واحدهای صنعتی به‌عنوان شاخصی از پویایی‌های بخش صنعت نشان می‌دهد که تعداد پروانه‌های بهره‌برداری به‌رغم کاهش در سال ۱۴۰۱، در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است. باید توجه کرد که پروانه‌های بهره‌برداری نتیجه سرمایه‌گذاری‌های سال‌های قبل در بخش صنعت است و لذا تأثیر این افزایش در میزان سرمایه‌گذاری در سال‌های بعد بیشتر مشخص خواهد شد.

از سال ۱۳۹۹ به‌طور مشهودی سرمایه‌گذاری کمتری برای ایجاد اشتغال در فعالیت‌های صنعتی صورت گرفته است. این موضوع اگرچه نشانگر این است که فعالیت‌های صنعتی از فعالیت‌های سرمایه‌بر به سمت فعالیت‌های کاربر‌گرایش پیدا کرده‌اند، اما به معنای این است که به‌طور متوسط هر کارگر صنعتی با میزان سرمایه کمتری در بخش صنعت فعالیت خواهد کرد که این موضوع نشانگر کاهش رشد بهره‌وری نیروی کار نیز خواهد بود. شاخص شامخ که به‌نوعی میزان خوش‌بینی فعالان اقتصادی نسبت به چشم‌انداز آتی فعالیت‌ها را ارائه می‌دهد در بخش‌های مختلف صنعتی در تابستان ۱۴۰۳ نسبت به متوسط سال قبل از آن وضعیت نامناسبی را نشان می‌دهد. این وضعیت نشانگر بدبینی بیشتر فعالان صنعتی نسبت به چشم‌انداز فعالیت اقتصادی خود در ابتدای سال ۱۴۰۳ نسبت به سال قبل از آن است. با توجه به روند رکودی بخش صنعت از زمستان ۱۴۰۲ به بعد، این وضعیت نشان می‌دهد مشکلات مهمی بخش صنعت را تحت تأثیر قرار داده است که باید به آنها توجه کرد.

در مجموع شاخص‌های مختلف این گزارش نشان می‌دهد که بخش صنعت از زمستان ۱۴۰۲ به سمت رکود حرکت کرده و این وضعیت در بهار و تابستان ۱۴۰۳ تشدید شده است. این موضوع، ضرورت بازبینی سیاست‌های اقتصادی و صنعتی و تلاش برای بهبود آن با هدف جلوگیری از رکود را در این بخش نشان می‌دهد.

منابع و مآخذ

- [۱] بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی سه ماه چهارم سال ۱۴۰۲، ۱۴۰۳.
- [۲] مرکز آمار ایران، حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۸۵ تا بهار ۱۴۰۳، ۱۴۰۳.
- [۳] مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، آمار سال‌های ۱۳۹۵ تا شش‌ماهه ۱۴۰۳، ۱۴۰۳.
- [۴] وزارت صنعت، معدن و تجارت، آمار مجوز بهره‌برداری وزارت صنعت، معدن و تجارت سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۲، ۱۴۰۳.
- [۵] مرکز پژوهش‌های اتاق ایران، گزارش‌های طرح شامخ مدیران سال‌های ۱۴۰۰ تا شهریورماه ۱۴۰۳، ۱۴۰۳.

گزیده سیاستی

رصد و پایش شاخص‌های بخش صنعت بیانگر آن است که این بخش از زمستان ۱۴۰۲ به سمت رکود حرکت کرده و این وضعیت در تابستان ۱۴۰۳ تشدید شده است؛ بطوریکه الگوی رکود بخش صنعت، بیشتر مطابق با رکود تقاضاست.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir